

УДК 343.95

**О.В. БИШЕВЕЦЬ**, канд. юрид. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

## ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

**Ключові слова:** криміналістична тактика, слідча (розшукова) дія, пред'явлення для впізнання, тактичний прийом, ототожнення, криміналістична ідентифікація

Прагнення України інтегруватися до європейської та світової спільноти вимагає демократизації усіх державних інституцій та запровадження дієвих механізмів протидії негативним явищам у суспільстві. Саме тому в юридичній науці за умов здійснення судово-правової реформи триває наполегливий пошук найбільш раціональних форм, методів і прийомів розкриття та розслідування злочинів, забезпечення слідчих належними науково-методичними, організаційними й тактичними засобами для ефективного та успішного здійснення покладених на них професійних завдань. Водночас успішне вирішення слідчим поставлених завдань потребує не лише бездоганного знання норм права та особливостей їх практичної реалізації, але й вимагає застосування положень інших наук, зокрема психології. А тому дослідження проблем застосування психологічних знань у тактичному забезпеченні окремих слідчих (розшукових) дій відповідає сучасним завданням науки криміналістики та запитах слідчої практики.

Дослідженню тактико-психологічних засад пред'явлення для впізнання увага приділялася у працях таких провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, як О.Я. Баєва, І.В. Басистої, В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, О.М. Васильєва, В.К. Весельського, В.Г. Гончаренка, Г.Г. Доспулова, А.В. Дулова, В.О. Коновалової, М.В. Костицького, І.І. Котюка, Є.Д. Лук'янчикова, О.Р. Ратінова, М.В. Салтєвського, М.І. Скригонюка, М.Ф. Сокирана, Ю. Торваль-

да, Л.Д. Удалової, М.П. Хайдукова, К.О. Чаплинського, Ю.В. Чуфаровського, В.Ю. Шепітька та ін. Безумовно, проведені дослідження є вагомим внеском у розвиток теоретичних засад та удосконалення практики застосування прийомів, заснованих на даних психології, при проведенні пред'явлення для впізнання, однак в опублікованих працях зосереджувалася увага, головним чином, на загальній характеристиці цих прийомів. Що ж до методологічного, процесуального та криміналістичного аспектів їх реалізації, то вони досліджені недостатньо, що зумовлює як теоретичні дискусії стосовно можливостей їх застосування, так і труднощі в практиці їх реалізації, аналіз чого і є метою статті.

Пред'явлення для впізнання регламентується статтями 228–231, 355 КПК України. Ця слідча (розшукова) дія проводиться у разі необхідності надати особі можливість впізнати серед людей чи речей, які їй пред'являються, ті, що вона бачила раніше, і які стосуються вчиненого злочину. Процес вчинення злочину супроводжується утворенням різних слідів на предметах матеріального світу та у пам'яті людей. Завданням слідчого є виявити такі відображені сліди і використати їх для ідентифікації об'єктів, які брали участь у слідоутворенні. Пізнання події, що розслідується, здійснюється за матеріально зафіксованими відображеннями на предметах і за слідами пам'яті людини. А тому в ході пред'явлення для впізнання здійснюється криміналістична ідентифікація за ідеальними відображеннями. Таким чином, пред'явлення для впізнання – це один із способів ототожнення об'єктів за ідеальними відображеннями (слідами пам'яті) у кримінальному провадженні [1, с. 7].

Становлення пред'явлення для впізнання як самостійної слідчої (розшукової) дії розпочалося ще на початку XIX століття у зв'язку з тим, що у той час перед французькою кримінальною поліцією Сюрте і криміналістикою загалом виникла проблема ідентифікації злочинців. Тоді не було масової реєстрації громадян. Як правило, злочинці не мали докуме-

нтів, що дозволяли встановити їх особу, активно цим зловживали і, щоразу потрапляючи до поліції, називали себе іншими іменами. У зв'язку з цим детективам слід було запам'ятати якомога більше злочинців. Для цього підбирали співробітників із гарною зоровою пам'яттю, і вони щодня відвідували в'язниці. Там перед ними проводили ув'язнених і детективи повинні були запам'ятати їх зовнішність для того, щоб під час повторного затримання можна було їх впізнати і встановити особистість, оскільки багато злочинців намагалися приховати своє ім'я і той факт, що вони вже раніше затримувалися за злочин. Таким чином, співробітники тренували «фотографічну пам'ять» на обличчя [2, с.64].

У вітчизняному законодавстві розвиток положень про пред'явлення для впізнання відбувався у XX столітті. Початок цьому поклав С.В. Познишев, який у 30–40 роки XX століття звертався до деяких аспектів проблеми проведення пред'явлення для впізнання, тим самим створивши передумови для подальшої розробки та удосконалення зазначеної слідчої (розшукової) дії, зокрема він зазначав, що при пред'явленні для впізнання людей імовірність помилки вища, ніж під час пред'явлення для впізнання речей, а результати і того й іншого значно надійніші, ніж результати пред'явлення для впізнання за фотографією, які, на думку вченого, є ненадійними [3, с.250–260].

Погляди сучасних вчених зводяться до того, що *пред'явлення для впізнання* – це самостійна слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою встановлення тотожності, подібності або відмінності наданих для ознайомлення декількох предметів або окремих осіб з тими, які очевидець (свідок, потерпілий, підозрюваний) сприймав за певних обставин розслідуваної події [4, с.48; 5, с.314].

Ця слідча (розшукова) дія як процесуальна форма криміналістичної ідентифікації характеризується такими ознаками:

1) для проведення пред'явлення для впізнання необхідними є юридичні підстави (наявність особи, яка буде впізнавати, протоколу її допиту, в якому зафіксовано показання про прикмети та особливості об'єкта, та про обставини, за яких вона його сприймала; об'єкта, який підлягає впізнанню, і зовнішньо схожих об'єктів, які будуть пред'являтися разом з об'єктом впізнання) і фактичні підстави (наявність у слідчого даних, які дозволяють зробити висновок про необхідність (доцільність) та можливість проведення цієї слідчої (розшукової) дії);

2) метою цієї слідчої (розшукової) дії є вирішення питання про тотожність або групу належності об'єкта, що пред'являється для впізнання, з тим, який особа сприймала в минулому. Досягнення зазначеної мети здійснюється через вирішення таких завдань, як: встановлення факту, чи бачила раніше особа, яка впізнає, об'єкт, який пред'являється для впізнання; якщо бачила, то коли і в яких умовах це відбувалося; які особливі ознаки об'єкта, який підлягає впізнанню, запам'ятала особа, яка впізнає, і чому саме ці ознаки вона запам'ятала тощо [6, с.333–334];

3) суб'єктний склад цієї слідчої (розшукової) дії включає в себе декілька груп учасників:

- *перша група* – це уповноважені законом суб'єкти, які її проводять (слідчий, прокурор) і долучаються до її проведення (адвокати, спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші спеціалісти);
- *друга група* – особи, яким пред'являють інших осіб, речі та трупів для впізнання (потерпілий, свідки, підозрюваний);

4) об'єкти, що пред'являються для впізнання, їх кількість та зовнішній вигляд. Перелік об'єктів, які пред'являються для впізнання, визначений статтями 228–230 КПК України, зокрема: особи (свідки, потерпілі, підозрювані), речі, трупи. Хоча чинний КПК України не містить переліку речей, які можуть пред'являтися для впізнання, однак на практиці, як правило, ними є предмети побутового вжитку, одяг, тварини, транспортні засоби, окремі приміщення, споруди, ділянки

місцевості та ін. Кількість таких об'єктів повинна бути не меншою, ніж три (крім випадків, коли для впізнання пред'являються трупи), і вони повинні бути максимально подібними до того об'єкта, що підлягає впізнанню;

5) знаряддям узнавання є органи чуття особи, яка впізнає, і в подальшому вона за допомогою своєї пам'яті встановлює наявність або відсутність відповідних тотожних ознак в об'єкті, який безпосередньо пред'являється для впізнання [7, с.5];

6) результатом проведення цієї слідчої (розшукової) дії є наявність чи відсутність упізнання, тобто ототожнення того, що сприймається у конкретний момент, з тим, що особа бачила раніше. Якщо особа не ідентифікує об'єкт, що їй пред'являється, упізнання не відбудеться. Ступінь упізнання може бути різним (від неясного усвідомлення того, що об'єкт деś раніше особа бачила, до повної впевненості де, коли і за яких обставин цей об'єкт потрапив у її поле зору) та залежить від низки факторів, що впливали на формування цього образу в момент його першочергового сприймання. До об'єктивних факторів варто відносити умови, в яких відбувалося сприйняття об'єктів: час доби, освітлення, відстань до об'єкта, метеорологічні умови. Цими чинниками також є і несприятливі умови, такі як: короткочасність сприйняття, погана видимість, швидка зміна окремих епізодів, значне число об'єктів, відомості про яких представляють інтерес для слідства. Суб'єктивні чинники визначаються психофізіологічним станом людини, що сприймає об'єкт, її відношенням до події злочину і цього об'єкта. Наприклад, образ людини сприймається і запам'ятовується за її фізико-анатомічними, функціональними, віковими та національними особливостями. Основними компонентами зовнішнього вигляду людини є зріст, статура, особливості обличчя та інших частин тіла. Важливе значення мають і супутні елементи: одяг, взуття, зачіска та інші, а також особливі прикмети: шрами, татування, родимі плями тощо.

Специфіка пред'явлення для впізнання полягає в тому, що успішне вирішення його завдань потребує не лише бездоганного знання процесуальних норм, й психологічних засад його проведення. В основі узнавання як результату пред'явлення для впізнання лежать такі психічні процеси, як відчуття, сприймання, запам'ятовування та відтворення.

**Відчуття** – це процес відображення у мозку людини окремих ознак предметів, явищ та подій, які безпосередньо діють на органи чуття. Відчуття виникає наступним чином: подразник діє на рецептор людини, викликаючи появу нервового імпульсу, далі сигнал рухається периферійною нервовою системою до аналізатора, що знаходиться у центральній нервовій системі (у мозку). Відчуття може виникнути лише при безпосередній дії об'єкта на органи чуття (рецептори). Залежно від рецептора, на який діє подразник, відчуття можуть бути зорові, слухові, нюхові, смакові, тактильні тощо. Якість відчуття визначається властивістю того об'єкта, який його викликає. Кожне відчуття відображає одиничну якість, а декілька відчуттів – сукупність якостей предмета чи явища, однак цілісно відтворити образ об'єкта, який діє на рецептори, в процесі відчуття неможливо.

**Сприймання** – це цілісне відображення у свідомості людини предметів і явищ у сукупності їхніх якостей, що діють у певний момент на органи чуття. Як і відчуття, сприймання виникає тільки при безпосередній дії об'єктів на органи чуття. Без відчуття сприймання не можливе.

До особливостей сприймання належать його *предметність* (внаслідок впливу певних предметів і явищ на органи чуття відбувається їх об'єктивація, тобто втілення отриманих відчуттів у предметну форму), *цілісність та структурність* (у результаті сприймання відображаються не окремі ознаки об'єкта, а його цілісний образ, що має свою структуру), *константність* (збереження незмінних ознак предмета незалежно від того, під яким кутом зору, при якій освітленості, відстані вони

сприймаються), *анперцепція* (залежність змісту і спрямованості сприймання від минулого досвіду людини, її інтересів, ставлення до життя, настанов, знань), *осмисленість* (людиною об'єкти сприймаються усвідомлено, тобто із розумінням їх сутності), *узагальненість* (одиночний випадок, подія сприймаються як особливий вияв загального), *вибірковість* (сприймання об'єкта відбувається з огляду на ті його ознаки, що у конкретний момент часу є найбільш актуальними для особи, яка його сприймає), *ілюзії* (сприймання може бути неадекватним внаслідок неправильного відображення об'єктів органами чуття).

Сприймання дозволяє людині відобразити у її свідомості цілісний образ об'єкта. Воно має індивідуальні особливості, оскільки люди можуть відмічати в одних і тих самих об'єктах різні ознаки. Якість цих ознак залежить від відстані, з якої спостерігають за об'єктами: в умовах нормальної видимості людина з хорошим зором розрізняє контур іншої людини з відстані 1 км, її вбрання – з 400 метрів, з 300 метрів – її голову, плечі, овал обличчя і колір одягу, з 200 метрів – окремі риси обличчя, з 60 метрів – форму очей, губ, носа та інших частин тіла.

Розрізняють об'єктивний і суб'єктивний типи сприймання. Для об'єктивного типу характерною є сувора відповідність тому, що відбувалося в дійсності. Особи з суб'єктивним типом сприймання виходять за межі того, що відбулося в реальності, і додають багато інформації від себе (залежно від своєї суб'єктивної оцінки ситуації, упередженого ставлення до об'єкта сприймання). Такі особи під час розповіді надають перевагу своїм суб'єктивним враженням про подію.

На результати сприймання впливають об'єктивні та суб'єктивні чинники. До об'єктивних чинників належать умови, в яких воно відбувалося: видимість, тривалість сприймання, погодні умови, за яких воно відбувалося (туман, дощ, снігопад, спека, сильний мороз тощо), відстань до предмета та інші. Суб'єктивними чинниками є індивідуальні

психофізіологічні властивості особи, яка сприймає, зокрема, її емоційний стан у момент сприймання (наприклад, негативні емоції – переляк, відчуття небезпеки, страх – знижують обсяг і якість сприймання); стан здоров'я (якщо у людини поганий зір чи слух, то сприймання може бути неповним і неточним); спрямованість уваги та особистий інтерес до фактів, явищ, які сприймаються (якщо людина спостерігає за тим, що її цікавить, це підвищить якість сприймання); рівень інтелектуального розвитку тощо.

**Запам'ятовування** – це процес пам'яті, який забезпечує прийом, відбір і фіксацію інформації. Залежно від конкретної мети діяльності, наявності в особи усвідомленого наміру закріплювати і зберігати інформацію запам'ятовування може відбуватися у мимовільній або довільній формі. Мимовільне запам'ятовування має місце тоді, коли людина не ставить собі мети закріплювати інформацію і в подальшому її використовувати. Довільне запам'ятовування забезпечує міцне і повне засвоєння матеріалу. Ефективність цього запам'ятовування залежить від здатності особи до швидкого, точного й тривалого запам'ятовування, від її віку, ставлення до матеріалу, його особливостей.

Запам'ятовування передбачає встановлення відповідних нервових зв'язків чи асоціацій. У психології розрізняють декілька видів асоціативних зв'язків (асоціацій): асоціації за суміжністю, подібністю, контрастом; однозначні та багатозначні. Асоціації за суміжністю передбачають запам'ятовування подій, що відбуваються послідовно, або дій, між якими існує зв'язок. Наприклад, нагадування про подію, що передувало розбійному напад, викликає у пам'яті потерпілого деталі, пов'язані з таким нападом. Асоціації за подібністю мають місце, коли сприймання об'єкта викликає в пам'яті спогади про подібний до нього об'єкт, навіть якщо такі об'єкти ніколи не сприймалися разом. Асоціації за контрастом за своєю природою близькі до асоціацій за подібністю, однак їх сутність полягає в тому,

що сприймання об'єкта викликає в пам'яті спогад про інший об'єкт, що прямо протилежно відрізняється від нього.

**Відтворення** – процес пам'яті, що проявляється в актуалізації знань, засвоєних при запам'ятовуванні. Найпростішим відтворенням в умовах повторного сприймання є узнавання.

Перебіг вказаного процесу в контексті проведення цієї слідчої (розшукової) дії можна проілюструвати наступним чином – людина спостерігала за певним об'єктом у минулому. У той момент вона його сприйняла і запам'ятала. У процесі проведення пред'явлення для впізнання особа, яка впізнає, зіставляє ознаки об'єкта у її пам'яті з ознаками об'єкта, який пред'являється для впізнання, і, як результат, впізнає чи не впізнає його.

Існують дві форми узнавання: 1) аналітичне або деталізуюче (сукцесивне), при якому аналізуються окремі ознаки (деталі) зовнішності, наприклад, колір та форма очей, довжина та тип волосся; 2) синтетичне або цілісне (симультанне), тобто відбувається узнавання об'єкта в цілому, без виокремлення його деяких ознак. Схильність до симультанного або сукцесивного узнавання залежить від індивідуальних психічних особливостей людини. На продуктивність узнавання впливають її соціальний досвід, волюва активність, час, який минув з моменту сприйняття об'єкта до моменту пред'явлення його для впізнання, тощо. Водночас зазначені форми узнавання досить рідко зустрічаються в чистому вигляді. Як правило, вони доповнюють одна одну. Виходячи з наведеного, слідчому при проведенні попереднього допиту особи, яка впізнає, важливо визначити, яка саме форма узнавання (сукцесивна або симультанна) є притаманною для неї. Якщо допитуваному притаманне симультанне (синтетичне) узнавання, тобто він не може описати окремі ознаки об'єкта, слідчому слід використовувати альбоми «Типи та елементи зовнішності», «Портрет», а також комп'ютерну програму «Фоторобот» та інші.

Ефективність проведення пред'явлення для впізнання залежить від з'ясування особливостей перебігу вказаних процесів у особи, яка впізнає, адже ігнорування їх недоліків і особливостей може призвести до помилкових результатів пред'явлення для впізнання.

Достовірність результатів пред'явлення для впізнання забезпечується правильною організацією і проведенням цієї слідчої (розшукової) дії. З метою уникнення помилок пред'явлення для впізнання повинно проводитися з дотриманням умов, передбачених кримінально-процесуальним законом, рекомендаціями виробленими практикою і теорією кримінального процесу, криміналістики та юридичної психології, до яких належать такі:

1) пред'явленню для впізнання має передувати допит, у ході якого особа, яка впізнає, має бути опитана про зовнішній вигляд, прикмети, ознаки об'єкта, який планується пред'явити для впізнання, а також про обставини, за яких допитуваний спостерігав за вказаним об'єктом, і чи може він за вказаними ознаками впізнати відповідний об'єкт. Результати цього допиту мають допомогти слідчому вирішити питання, чи доцільно проводити пред'явлення для впізнання;

2) об'єкти пред'являються для впізнання серед подібних до них за зовнішніми ознаками. Так, особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі. Річ, що підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, в числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох;

3) з метою підвищення достовірності результатів впізнання живих осіб особі, яка пред'являється для впізнання, пропонують у відсутності особи, яка впізнає, зайняти будь-яке місце серед інших осіб, які пред'являються;

4) якщо особами, яким речі чи особи пред'являються для впізнання, є потерпілі, то

вони попереджаються про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань, а свідки – додатково за відмову від давання показань;

5) особі, яка впізнає, пропонується вказати на особу чи річ, яку вона впізнала, і пояснити, за якими ознаками вона її впізнала.

Кримінально-процесуальне законодавство з метою забезпечення високої ефективності пред'явлення для впізнання зобов'язує слідчого проводити цю слідчу (розшукову) дію лише після попереднього допиту особи, яка впізнає, оскільки, як відомо, через певний час інформація з пам'яті зникає. Цей допит спрямований на з'ясування та фіксацію у протоколі відомостей про обставини і умови, в яких відбувалося сприймання об'єкта, а також ознак, за якими допитуваний зможе його впізнати. З'ясування цих відомостей є важливим як для вирішення питання про можливість довіряти допитуваному, так і для подальшої оцінки правильності результатів пред'явлення для впізнання.

Специфіка допиту, що передує пред'явленню для впізнання, полягає у тому, що в його процесі найбільш широко використовуються тактичні прийоми, що спрямовані на актуалізацію у пам'яті особи, яка впізнає, інформації про об'єкт, який вона сприймала в минулому. До таких прийомів належать постановка допитуваному нагадуючих, деталізуючих та уточнюючих запитань, використання фотороботів (у тому числі комп'ютерних), що виконують функцію нагадування, а отже, пожвавлення у пам'яті асоціативних зв'язків. Важливо зазначити, що фотороботи можуть бути використані і тоді, коли особа, яка впізнає, не може назвати прикмети зовнішності через її схильність до симультанного (синтетичного) узнання. У такому разі пред'явлення цій особі фотокарток, портретів, фотороботів може сприяти виникненню асоціативних зв'язків, що є основою для пожвавлення в її пам'яті раніше сприйнятої зовнішності або її окремих прикмет. Практика свідчить, що навіть якщо на початку складан-

ня комп'ютерного фоторобота особа не могла назвати окремі ознаки зовнішності людини, то наприкінці такого сеансу ця людина (очевидець або жертва злочину) заявляє про схожість із злочинцем на 80–85 % [8, с.116].

Крім детального з'ясування прикмет і зовнішніх особливостей об'єкта, слідчий зобов'язаний з'ясувати у допитуваного такі відомості, як: де, коли (по можливості точно день і годину), протягом якого часу, за яких умов (освітлення, погодні умови тощо) і за яких обставин, на якій відстані від нього відбувалося спостереження за об'єктом, в якому стані (руху, спокою і т.д.) знаходився об'єкт, хто, крім нього, бачив об'єкт; чи може хто-небудь підтвердити показання особи, а коли мова йде про речі, що належать особі, яка впізнає, то чи є будь-які докази приналежності їй речей. На попередньому допиті також слід з'ясувати стан самого допитуваного в момент сприймання ним об'єкта – чи не був допитуваний наляканий, чи не перебував він у стані розгубленості, сп'яніння, втоми і т.д. Якщо при проведенні допиту цей момент залишити поза увагою, то можливими є випадки проведення пред'явлення для впізнання з особами, які у зв'язку з психічними розладами не можуть давати достовірних показань, що може спричинити помилки при розслідуванні злочину.

Слід наголосити, що з метою забезпечення достовірності показань, отриманих на попередньому допиті, вони мають надаватися у формі вільної розповіді, оскільки у процесі вільної розповіді слідчий має можливість краще вивчити особистість свідків, потерпілих, підозрюваних, їх позицію щодо справи, рівень розвитку, зв'язків тощо. З огляду на зазначене у процесі вільної розповіді слідчий не повинен перебивати допитуваних, бо це може відволікати їх увагу від обставин справи і, як наслідок, спричинити отримання неправдивих показань.

Проводячи попередній допит, необхідно уникати навідних запитань щодо об'єкта, який буде пред'являтися для впізнання, наприклад: «Чи бачили Ви поблизу місця вчи-

нення злочину автомобіль марки ВАЗ зеленого кольору?» або «Чи були на обличчі чоловіка, який викрав Вашу валізу, родимі плями бурого кольору?» і т.д. Некоректність таких запитань полягає в тому, що слідчий, ставлячи таке питання, підказує відповідь допитуваному, що згодом може позначитися на достовірності результатів пред'явлення для впізнання.

Зазвичай місцем проведення пред'явлення для впізнання є кабінет слідчого. Однак з метою актуалізації у пам'яті особи ознак об'єкта, які вона забула, доцільно проводити пред'явлення для впізнання в тому ж місці, де особа за цим об'єктом спостерігала. Крім того, пред'явлення об'єкта «у тому ж місці» дає можливість впізнаючому зіставити ознаки об'єкта, який пред'являється, з предметами, серед яких він його бачив раніше, і більш упевнено висловити свою думку про впізнання або невпізнання об'єкта.

Стосовно кількості та якості об'єктів, які пред'являються для впізнання, то законодавець однозначно закріпив, що їх має бути не менше трьох, і вони мають бути подібними один до одного. Очевидно, що пред'явлення для впізнання об'єкта серед двох інших подібних до нього має на меті забезпечити достовірність та об'єктивність пред'явлення для впізнання, а також активізацію процесу згадування у свідомості особи, якій об'єкти пред'являються для впізнання. Адже якщо об'єкт буде пред'являтися для впізнання в однині, то це завідомо здійснює психологічний вплив на особу, яка впізнає, та не забезпечує достовірність проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Крім вимоги щодо кількості об'єктів, які пред'являються для впізнання, при їх виборі слід врахувати, що у їх зовнішньому вигляді не повинно бути різких відмінностей (вони мають бути подібними за формою, розмірами, кольором, маркою, моделлю, розміром тощо).

Зазначене дає підстави для таких висновків:

1) пред'явлення для впізнання – це самостійна слідча (розшукова) дія, яка за своїм змі-

стом є процесуальною формою криміналістичної ідентифікації, що полягає у зіставленні (порівнянні) особою, яка впізнає, зовнішніх ознак об'єкта, який їй пред'являється для впізнання, з ознаками об'єкта, який вона бачила раніше, і які збереглися в її пам'яті, в результаті чого робиться висновок про їх тотожність чи групову належність або відмінність;

2) пред'явлення для впізнання ґрунтується на таких психофізіологічних процесах, як відчуття, сприймання, запам'ятовування і відтворення. Ефективність проведення цієї слідчої (розшукової) дії залежить від з'ясування особливостей перебігу вказаних процесів у особи, яка впізнає, адже ігнорування їх недоліків і особливостей може призвести до помилкових результатів пред'явлення для впізнання;

3) з тактичних міркувань з метою актуалізації у пам'яті особи ознак об'єкта, які вона забула, доцільно проводити пред'явлення для впізнання в тому ж місці, де особа за цим об'єктом спостерігала.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Лукьянчиков Е. Д. Криминалистическая идентификация объектов по следам памяти / Е. Д. Лукьянчиков. – Донецк : Академия, 1998. – 112 с.
2. Торвальд Ю. Сто лет криминалистики. Пути развития криминалистики / Ю. Торвальд. – Пер. с нем. М. Б. Колдаевой. – М. : Прогресс, 1974. – 132 с.
3. Познышев С. В. Косвенные улики и их значение при расследовании преступлений: Ученые записки / С. В. Познышев. – М., 1941. – С. 250–260.
4. Криминалистика : краткая энциклопедия / авт.-сост. Р. С. Белкин. – М. : Большая Рос. энциклопедия, 1993. – 111 с.
5. Настільна книга слідчого : [наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. та ін. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 716 с.
6. Чаплинський К. О. Тактичні основи забезпечення досудового розслідування: дис. ...

доктора юрид. наук : 12.00.09 / Чаплинський Костянтин Олександрович ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Д., 2011. – 570 с.

7. Басиста І. В. Пред'явлення особи для впізнання поза її візуальним спостереженням: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Баси-

ста Ірина Володимирівна ; Київськ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2006. – 231 с.

8. Біленчук П. Д. Основи криміналістичної тактики : курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель. – Вінниця : Вінницька філія МАУП, 2001. – 116 с.

**Бишевец О. В. Тактико-психологичні засади пред'явлення для впізнання / О. В. Бишевец // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 24–31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP\\_index.htm\\_2015\\_1\\_6.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_6.pdf)**

Обґрунтовано доцільність застосування психологічних знань при проведенні такої слідчої (розшукової) дії як пред'явлення для впізнання, проаналізовано тактико-психологічні засади її проведення, визначено яким чином на її результати впливають особливості перебігу психічних процесів у свідомості людини та висловлено пропозиції стосовно удосконалення практики реалізації тактичних прийомів, заснованих на даних психології, при проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії.

\*\*\*

**Бишевец О.В. Тактико-психологические основы предъявления для опознания**

Обосновано целесообразность применения психологических знаний при проведении такого следственного (розыскного) действия как предъявление для опознания, проанализировано тактико-психологические принципы его проведения, определено каким образом на его результаты влияют особенности протекания психических процессов в сознании человека и высказано предложения относительно усовершенствования практика реализации тактических приемов, основанных на данных психологи, при проведении данного следственного (розыскного) действия.

\*\*\*

**Byshevets O.V. Tactical and Psychological Basis of the Identification Parade**

In the article the expedience of application of psychological knowledge in the process of conduction of such investigation (search) action as producing for identification had being argued, tactic-psychological principles of its conduction had being analyzed, it was defined how peculiarities of psychical process in consciousness of human being influence on its results and the proposals concerning improvement of practice of realization of opportunities of tactic devices, based on psychological knowledge were offered.